

Yazarın notu: Bu yazı, uzun süredir üzerine düşündüğüm akademik kültür, makam ve kurumsal davranış kalıpları üzerine düşünsel bir denemedir. Kişileri değil, sistemi ve yapısal dinamikleri tartışmaya açmayı amaçlamaktadır.

Akademik Üç Gölgesi: Cehalet, Mobbing ve Makam

Umut Toprak

Saskatoon’da sonbahar güneşi başka ısıtır.

Hava serindir ama ışık sıcaktır. Güneş eğik gelir; mavi çekilir, sarılar koyulaşır. Gece gündüz sıcaklık farkının fazlalığı kırmızının en güzellerini doğurur. Tam bir renk cümbüşüdür. Beyaz değil, bal sarısıdır ışık. Sanki gökyüzünden ağır ağır akarak çimlerin üstüne dökülür. Kampüs bir tabloya dönüşür.

Montlarımız yanımızda, elimizde sandviçler, çimlere uzanmış ısınıyoruz. Yanımdaki Pakistanlı arkadaşım başıyla ileriye gösterdi.

“Şu bankta tek başına sandviç yiyen adamı tanıyor musun?”

“Hayır.”

“Rektör.”

Baktım. Tek başına bir adamcağız, banka oturmuş, bir elinde gazetesi bir elinde sandviçi. Ne yalan söyleyim rektörü hiç görmemiştim. Onun için de biraz da inanmak ta zorlandım. Koruma yok. Protokol yok. Mesafe yok. Sadece bir insan, öğle yemeğini yiyordu.

Yıllar geçti. Saskatoon’a bu sefer öğrenci değil bir anlaşma imzalamaya hoca olarak gittim. Bir yönetici makam odasını da ilk defa o zaman gördüm. Ne de olsa öğrencilik zamanında dekan ile ne işin olur. Dekan hocanın odasına girdiğimde odanın küçüklüğü dikkatimi çekti. Bir iki hoş geldin, nasıl gidiyor, saskatoonu özlemişmisin muhabbetinden sonra hoca sordu “Ne içersin?” “Fark etmez,” dedim. “Çay da yapabilirim, kahve de. İkisi de kolay.”

Kanada’nın en büyük üniversitelerinden birinin dekanı, misafirine kendi eliyle içecek hazırlamayı teklif ediyordu.

O gün zihnimde bir cümle kuruldu:
Demek ki mümkün.

Ülkeme döndüğümde “o ses hala kulağımda yankılanıyordu”. Ve içimden tekrar ediyordum, “evet mümkün!”. Sonra o kendi koridorlarımızda yürürken başka bir gerçeği fark ettim.

Aslında bilgi ve akademi tam olarak iki yüzlü ayna gibiler. Bir tarafta güç, diğer tarafta ağırlık.

Birinci soru hep şu oldu:

Bilgi güç mü, mutsuzluk mu?

Cahil cesareti sisli bir ovada koşturan bir at gibi. Önünü görmez ama korkusu da yoktur. Bilgi ise projektör yakmak gibidir. Manzara netleşir ama çıkurlar da görünür.

Bilgi neden güçtür?

Çünkü karar kaliten artar.
Manipülasyona daha az açık olursun.
Stratejik düşünürsün.
İnsanları ve sistemleri okursun.

Akademide bu çok nettir. Veriye hâkim olan, literatürü bilen, metodolojiyi kuran kişi oyunu tasarlar. Diğerleri sadece piyon olur.

Ama bilgi neden mutsuzluk getirir?

Çünkü saflık kaybolur.
İnsanların ikiyüzlülüğünü daha çabuk fark edersin.
Sistemin adil olmadığını daha net görürsün.
“Keşke bilmeseydim” anları artar.

Bir bakıma “entelektüel yalnızlık” başlar. Sen üç katmanlı düşünüürken çoğu insan tek katmanda yaşar. Aynı dili konuşmazsınız. Hafif bir “varoluş yorgunluğu” çöker.

Benim gördüğüm formül şu:

Bilgi + amaç = güç

Bilgi + amaçsızlık = mutsuzluk

Bilgi tek başına ağır bir taş. Onu ya mancınığa koyup kaleye fırlatırsın ya da cebinde taşıyıp bel fitiği olursun!

İşte akademinin ilk gölgesi burada başlar: cehalet.

Akademide cehalet gürültülüdür, bilgi ise sessizdir. Gürültü çoğu zaman kazanır; sessizlik ise üretir ama bedel öder.

İkinci gölge makam.

Akademide makam bazen bilim üretmek için kurulmuş bir kule olmaktan çıkıyor, küçük bir feodal beylik gibi çalışıyor. İçeride tezler yazılıyor, dışarıda taht kavgaları dönüyor. Bir yanda mikroskop, diğer yanda koltuk savaşı. Aynı binada iki ayrı evren.

Akademide makam nedir?

Teoride:

Yetki + sorumluluk + hizmet

Pratikte çoğu zaman:

Yetki – sorumluluk + görünürlük

Hizmet azalıyor, unvan parlıyor.

Bazı insanlar için profesörlük bilimsel olgunluk değil, “**artık kimse bana dokunamaz**” zırhı oluyor. O andan sonra araştırmacı değil, koltuk bekçisi doğuyor! **Laboratuvardan çıkıp koridor siyasetçisine evrilen bir tür.**

Dönüşüm hep aynı:

Bilim insanı → yönetici

Yönetici → bürokrat

Bürokratik hizmet olmaktan çıkıp gücü koruma refleksine dönüştüğünde → küçük iktidar sahibi

Ve en tehlikeli eşik tam da burası.

Çünkü küçük iktidar, büyük iktidardan daha hoyrattır.

Rektör seni yılda bir etkiler. Ama bölüm başkanı seni her gün boğabilir.

Akademide para yok denecek kadar azdır. Prim yoktur. Gerçek ödül semboliktir: oda, tabela, imza.

İnsan aç kalınca ekmeğe, egosu aç kalınca makama sarılır.

Makale yazmak zahmet olur.

Koltuk korumak kariyer olur.

Trajik çeliřki řudur:

Bilimi en iyi yapanlar makam istemez.
Makamı en çok isteyenler bilimi bırakır.

Sessiz üreticiler arka odalarda kalır.
Sahneyi çoğu zaman gürültüye en yatkın olanlar kaplar.

Üçüncü gölge mobbing.

Burada ortam karanlık bir orman gibidir. Ağaçlar bilgiyle doludur ama dipte kurtlar dolaşır.

Akademik mobbing klasik iş yerinden farklıdır. Daha sinsi çalışır.

Baęırma yok. Kavga yok.

Onun yerine:

İsim silme.
Yazarlık gaspı.
Projeden dışlama.
Bilgi saklama.
Sessiz izolasyon.
Seni görünmez yapma.

Fiziksel değil, epistemik řiddet!

Bazen daha küçük görünür ama daha çok acıtır.

Düzenledięin etkinlięe gelmezler.
Selam vermezler.
Herkes bir görev düşerken sana altı görev verirler.
Seni dövmezler, tüketirler.

Yakının ölür, başsağlığı dilemezler. Ama aynı gün doğum günü kutlamasında pasta kesip kakhaha atarlar.

Unutmazlar.

Hatırlamamayı seçerler.

İşte o an anlarsın: mesele yönetim değil, bilinçli dışlamadır.

Üç gölge aslında zincir gibi bağlanır:

Cahil cesareti → makama kolay tırmanır
Bilgili insan → sistemi sorgular, tehdit olur
Makam sahibi → mobbing ile alanını korur

Bir ekosistem gibi.
Doğal seçim gibi ama tersine işleyen.

Liyakat elenir. Uyumlu olan kalır.

Akademi bir ormana dönüşür:
Bilgi ağaçtır.
Mobbing dikenli sarmaşıktır.
Makam ise gölge yapan dev bir çınar.

Çınar büyüdükçe alttaki filizler ışık alamaz.

Bazı akademisyenler bilime katkı yapmaz; yalnızca sandalyeye ağırlık yapar.

Peki çözüm?

Belki sandığımızdan daha basit bir yerden başlıyor: yöneticiliğin ayrıcalık değil sorumluluk olduğunu göstermekle.

Makamı imtiyaz olmaktan çıkarıp hizmete indirmekle.
Yöneticiliği kalıcı bir kimlik değil, geçici bir görev saymakla.

Çünkü kültür yönetmelikle değil, karakterle kurulur.

Bazen büyük reformlar küçük davranışlarda saklıdır.

Bir selamla.
Bir teşekkürle.
Bir başsağlığıyla.
Bir “eline sağlık” demekle.

Rektör çimde sandviç yiyebiliyorsa herkes rahatlar.
Dekan çay yapabiliyorsa mesafeler erir.

Bilimi ayakta tutan şey yalnızca zekâ değil; tevazudur.

Cehalet gürültülüdür.
Makam baş döndürür.
Mobbing susturur.

Ama bilim, bütün bunlara rağmen sessizce çalışmaya devam eder.

Son söz?

Yazımın sonunda başa döneyim tekrar! O sonbahar gününe, çimlerin üstünde sandviç yiyen rektöre.

Sana çay hazırlayan dekana.

Ve düşünüyorum:

Mesele makam değil.
Mesele insan kalabilmek.

Aslında bunu biz yüzyıllar önce biliyorduk.

Nasreddin Hoca boşuna dememiş: “Ye kürküm ye.”

İnsanlar çoğu zaman kürke, unvana, koltuğa bakıyor. Oysa kürk çıkar, cübbe çıkar, tabela iner.

Makam gelir geçer.
Unvanlar silinir.
Titrler biter.

Geriye tek bir şey kalır:

İnsanın insanlığı.

Belki de akademinin en büyük reformu yeni yönetmelikler değil, eski bir erdemi hatırlamaktır.

Tevazuyu.

Ve gerçek akademi, tabelalarda değil, insan kalabilenlerde yaşar.